

دانشگاه پیام نور

دستور زبان فارسی (۱)

www.ketab.ir

دکتر حسن انوری دکتر یوسف عالی عباس آباد

سرشناسه	: انوری، حسن، ۱۳۱۲ -
عنوان و نام پدید آور	: دستور زبان فارسی ۱ (رشته زبان و ادبیات فارسی) / نویسندگان حسن انوری، یوسف عالی عباس آباد؛ تهیه و تولید دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی. تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۸.
مشخصات نشر	: ۲۵۹ ص.
مشخصات ظاهری	: دانشگاه پیام نور؛ ۲۵۷۵. گروه زبان و ادبیات فارسی؛ ۱/۱۵۲.
فروست	: 5-0623-14-964-978
شابک	: فیبا
وضعیت فهرست نویسی	: یادداشت.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: فارسی - دستور - آموزش برنامه‌ای
موضوع	: Persian language -- Grammar -- Programmed instruction
شناسه روده	: عالی عباس آباد، یوسف، ۱۳۵۲ -
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور. دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور
شناسه افزوده	: Payam Noor University
رده بندی کنگره	: PIR۲۹۰۳
رده بندی دیویی	: ۵۴۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۶۵

دانشگاه پیام نور

چاپ اول: ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۲۹۰۰۰۰

دستور زبان فارسی

مؤلفان: دکتر حسن انوری - دکتر یوسف عالی عباس آباد

ویراستار علمی: دکتر فاطمه معین الدین

تهیه و تولید: دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و توزیع دانشگاه پیام نور

شابک: ۵-۰۶۲۳-۱۴-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0623 - 5

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه برداری، نشر و ترجمه، چاپ، افست، توزیع گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن اعم از متن، طرح بشت و روی جلد و... بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند.)

(این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است)

آدرس فروشگاه مرکزی چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور: تهران، خیابان شهید رجایی،

نرسیده به تقاطع آزادگان، جنب ورزشگاه یادآوران. تلفن: ۵۵۵۰۲۱۰۴ - ۵۵۰۰۹۸۳۸

سایت فروش اینترنتی: <http://digibook.pnu.ac.ir>

فهرست مطالب

پیشگفتار
مقدمه

فصل اول: درآمدی بر دستور زبان فارسی و تاریخچه دستور زبان فارسی

هدف کلی

هدف‌های یادگیری

۱-۱ زبان

۲-۱ زبان فارسی

۳-۱ خط فارسی

۴-۱ الفبای زبان فارسی

۴-۱-۱ تنوع نشانه‌ها

۵-۱ دستور زبان فارسی

۶-۱ انواع کلمه

۷-۱ تاریخچه دستور سنتی

۷-۱-۱ دستور سنتی از نگاهی دیگر

خلاصه فصل اول

خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول

فصل دوم: اسم

هدف کلی

هدف‌های یادگیری

۱-۲ تعریف اسم

۱-۱-۲ نشانه‌های صرفی اسم

۲-۱-۲ نشانه‌های لفظی اسم

۳-۱-۲ اسم و انواع آن

۱۷	۲-۱-۴ جمع
۱۹	۲-۱-۵ علامت‌های جمع عربی در فارسی
۲۱	۲-۱-۶ اسم جمع
۲۱	۲-۱-۷ جمع مکسر
۲۲	۲-۱-۸ جمع اسامی خاص
۲۳	۲-۱-۹ جمع جمع
۲۳	۲-۱-۱۰ اسم آلت (ابزار)
۲۴	۲-۱-۱۱ اسم شمارشی و اسم غیر شمارشی
۲۴	۲-۱-۱۲ اسم صوت (نام‌آوا)
۲۵	۲-۱-۱۳ اسم مصغر
۲۵	۲-۲ ساخت اسم
۲۷	۲-۲-۱ اسم مرکب
۲۸	۲-۲-۲ اسم مشتق مرکب
۲۸	۲-۲-۳ گروه اسمی
۳۱	۲-۲-۴ انواع گروه اسمی
۳۱	۲-۳-۱ گروه‌های اسمی وابستگی به جزئی یا بیشتر
۳۱	۲-۳-۲ گروه‌های اسمی وابستگی به جزئی یا بیشتر ترجمه‌ای
۳۱	۲-۴ وابسته‌های اسم
۳۲	۲-۴-۱ وابسته‌های پیشین اسم
۳۲	۲-۴-۲ صفت بیانی ترتیبی (ساخته‌شده با «ترتیب»)
۳۳	۲-۴-۳ صفت بیانی عالی یا برترین
۳۳	۲-۴-۴ صفت اشاره
۳۴	۲-۴-۵ صفت مبهم
۳۷	۲-۴-۶ صفت شمارشی
۳۸	۲-۴-۷ صفت پرسشی
۳۹	۲-۴-۸ صفت تعجبی
۳۹	۲-۴-۹ شاخص
۴۰	۲-۵ وابسته‌های پسین اسم
۴۰	۲-۵-۱ صفت بیانی
۴۳	۲-۵-۲ صفت ترتیب مختوم به «م»
۴۳	۲-۵-۳ صفت نسبی
۴۴	۲-۵-۴ صفت دارندگی (لیاقت)
۴۵	۲-۶ ساختمان صفت بیانی
۴۶	۲-۶-۱ نشانه‌های ساختاری و لفظی صفت بیانی
۴۶	۲-۶-۲ درجات صفت بیانی
۴۸	۲-۷ اقسام صفت بیانی

۴۸	۲-۷-۱ صفت فاعلی
۴۹	۲-۷-۲ صفت فاعلی مرکب
۴۹	۲-۷-۳ صفت مفعولی
۵۰	۲-۷-۴ صفت مفعولی مرکب
۵۱	۲-۸ گروه وصفی
۵۲	۲-۹ صورت‌های صفت بیانی
۵۲	۲-۹-۱ صفت بیانی بسیط
۵۲	۲-۹-۲ صفت بیانی مشتق
۵۳	۲-۹-۳ صفت بیانی گروهی (مرکب)
۵۴	۲-۱۰ تعاد و همپایگی صفت بیانی
۵۴	۲-۱۱ عدد و همپایگی موصوف
۵۵	۲-۱۲ وابسته‌های صفت بیانی
۵۹	۲-۱۳ مضاف‌الیه
۶۱	۲-۱۴ انواع اضافه‌ها
۶۱	۲-۱۴-۱ راه شناخت اضافه تعانی
۶۲	۲-۱۴-۲ اضافه غیرتعلقی
۶۲	۲-۱۴-۳ وابسته‌های مضاف‌الیه
۶۲	۲-۱۴-۴ اضافه گسسته
۶۳	۲-۱۵ شبه‌مضاف‌الیه
۶۳	۲-۱۶ فرق مضاف‌الیه و صفت
۶۴	۲-۱۷ متمم اسم
۶۴	۲-۱۸ بدل
۶۴	۲-۱۹ مصدر
۶۴	۲-۱۹-۱ مصدر کامل یا اصلی
۶۴	۲-۱۹-۲ مصدر مرخم
۶۵	۲-۲۰ اسم مصدر
۶۶	۲-۲۱ حاصل مصدر
۶۶	۲-۲۱-۱ حاصل مصدر مشتق
۶۷	۲-۲۲ مصدر جعلی
۶۷	۲-۲۳ مترادف / متشابه / متضاد
۶۷	۲-۲۴ اتباع
۶۸	خلاصه فصل دوم
۶۹	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۷۱	سوالات تشریحی فصل دوم

۲۳۵

خلاصه فصل پنجم

۲۳۶

خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم

۲۳۹

فصل ششم: جمله

۲۳۹

هدف کلی

۲۳۹

هدف‌های رفتاری

۲۳۹

۱-۶ تعریف جمله

۲۴۱

۲-۶ جمله عادی، جمله فشرده، جمله گسترده

۲۴۲

۳-۶ ژرف‌ساخت و روساخت

۲۴۲

۴-۶ راه‌های گسترش جمله

۲۴۳

۵-۶ سبب و مکان جمله

۲۴۳

۵-۶ فعل

۲۴۳

۲-۵-۶ نهاد

۲۴۳

۳-۵-۶ مسند

۲۴۳

۴-۵-۶ مفعول

۲۴۴

۵-۵-۶ متمم

۲۴۴

۶-۵-۶ منادا

۲۴۴

۷-۵-۶ بدل

۲۴۴

۸-۵-۶ تمیز

۲۴۴

۹-۵-۶ مضاف‌الیه

۲۴۵

۱۰-۵-۶ صفت

۲۴۵

۱۱-۵-۶ قید

۲۴۶

۶-۶ حذف

۲۴۶

۱-۶-۶ فعل

۲۴۶

۲-۶-۶ نهاد

۲۴۷

۳-۶-۶ مسند

۲۴۷

۴-۶-۶ مفعول

۲۴۷

۵-۶-۶ متمم

۲۴۸

۶-۶-۶ حرف ربط

۲۴۸

خلاصه فصل ششم

۲۴۹

خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل ششم

۲۵۲

سؤالات تشریحی فصل ششم

۲۵۳

پاسخنامه

۲۵۵

کتابنامه

پیشگفتار

دستور زبان فارسی از مقوله‌های کاربردی جامعه‌شناسی است. زبان هویتی مستقل دارد و در مطالعات مختلف جامعه‌شناسی، ایدئولوژی، سیاسی و فرهنگی به‌عنوان شاخص پذیرفته شده‌است. بدیهی است این سخن اصلی که ارتباط بین فرد و جامعه را تشکیل می‌دهد، باید همواره از آسیب‌های جانی در امان باشد و گویشوران زبان با تولید قواعد و اصولی، بتوانند آن را در چهارچوب اصول و ارزش‌های پایدار نگاه دارند.

نگاهی به پیشینه نگارش «دستور زبان فارسی» نشان می‌دهد که همیشه مطابق با تحولات جامعه، پیش رفته و در ایستایی یا پس‌رفت جامعه، حرمان‌کشیده و در پستی تکرار و کهنگی، رنگ باخته‌است. از طرف دیگر، سران پیشرفت یا نفوذ تکنولوژی، گاهی مؤلفه‌های پدیده‌های اجتماعی مانند زبان و قواعد را هم بر آن را تهدید می‌کند و به سمت وسویی می‌کشانند که سیاست کلی آن ایجاب می‌کند. به همین دلایل گویشوران باید همیشه مراقب زبان و پایه‌های اصلی آن باشند. یکی از شاخص‌های مراقبت از زبان، ترسیم قواعد درست و بهنجار آن است؛ به گونه‌ای که هم نیازهای سخن‌گویان را برآورده سازد و هم بتواند زبان را به‌صورت مفهوم و بآیین نمایش دهد. انگیزه اصلی تدوین و نگارش این کتاب، برطرف‌ساختن بسیاری از مشکلاتی است که به زبان تحمیل شده و در تمام کتاب‌های دستور زبان، به‌صورت میراث مشترک به یادگار نهاده شده‌است.